

Vz, een lang verwacht debat is toch gekomen.

Ik plaats het debat nadrukkelijk In het verlengde van het pensioenakkoord van 2019 , en de afspraken daarover ook met de fracties van Partij van de Arbeid en GroenLinks in de Tweede Kamer waar het ging om 3 dingen die samen moeten zorgen voor een solidaire pensioenen voor alle ouderen:

- het minder snel verhogen van de AOW, dat is gebeurd.
- een regeling voor zware beroepen , die loopt af in 2025 en daar zal ik dan ook straks nog op terugkomen; dat gaat helemaal niet goed, en kan zo maar over een/twee jaar verdwenen zijn. Werknemers en werkgevers moeten uiterlijk met prinsjesdag weten waar ze op kunnen rekenen! De regeling moet voor lage inkomens verbeteren en zeker niet verslechteren; mijn fractie zal dat niet accepteren.
- en dan natuurlijk deze wet die verder zou worden uitgewerkt, en daar staan we nu voor.

Ik zal eerst de hoofdlijnen van de wet bespreken en dan een paar topics toelichten, die bepalend zullen zijn voor mijn advies aan de fractie over ons eindoordeel.

De kern is **of dit nu nodig was**. Is het een verbetering ten opzichte van het oude stelsel ? Over één ding is iedereen het eens: het oude stelsel is niet houdbaar. Er zijn 5 fundamentele ontwikkelingen in het stelsel en de maatschappij waar een antwoord op niet komen:

1. Het is altijd gericht geweest op een 'keiharde' **belofte** van een zeker nominaal pensioen met ook nog de ambitie om te indexeren aan de (loon)inflatie.
Deze belofte is de afgelopen 15 jaar niet waargemaakt. Ondanks stijgende vermogens van pensioenfondsen kon er niet worden geïndexeerd, Want door de lage rente waren er ook stijgende verplichtingen en onvoldoende vermogen om die nominale toezegging waar te kunnen maken. Bij sommige, ook grote, fondsen is de dekkingsgraad zelfs vrij lang onder de 100 geweest en moest zelfs gekort op de nominale garantie.
2. Daarnaast heeft 25%!! van de werkenden geen pensioenregeling: flexwerkers en schijnzelfstandigen, maar ook 'gewone'werknemers in bedrijven die geen pensioenregeling hebben, en wordt het stelsel op die manier **uitgehoud** .

3. Ook is het huidige stelsel niet altijd **solidair**: Zo kent het geen regeling voor zware beroepen, het bevoordeelt rijk boven arm, en oudere boven jongere werkenden: omgekeerde solidariteit; arm betaalt voor rijk, en ongezond voor gezond. De hoogleraar is beter af, dan de stratenmaker.
Wie jongeren spreekt, en in pensioentermen zijn dat mensen die nog opbouwen dus ook tot 60 jarigen, merkt dat juist daar het vertrouwen in het stelsel sterk is afgebrokkeld. En al helemaal bij de jongste werkenden; zij twifelen of er nog geld in het fonds zit als zij aan de beurt zijn.
4. Als vierde ontwikkeling zien we dat mannen en vrouwen steeds vaker **wisselen** van baan, geen vast contract hebben en al of niet vrijwillig zelfstandige worden en een gat krijgen in hun pensioen-opbouw.
5. Ten vijfde zal de economische **ruimte** van overheden de komende jaren ook gereserveerd moeten worden voor andere uitgaven, zoals ouderen (zorg), jongeren (onderwijs, kinderopvang) en herstel van klimaat, biodiversiteit en andere maatschappelijk opgaven; er kan dus niet zo maar (fiscale) subsidie worden gegeven.

VZ, Vijf veranderingen, niks doen is geen optie, over één ding is iedereen het eens, van hoogleraren-symposia tot sociale partners, het huidige stelsel kan niet meer;

Gelukkig worden we gezonder oud en blijven langer leven en hebben we een sterk basis-pensioen, de AOW, dat grotendeels op omslag door de werkenden wordt gefinancierd, en aan de lonen gekoppeld moet blijven. Daar door hebben we een mooie balans tussen omslag- en kapitaaldekking en zijn en blijven we in de topdrie van de wereld. Maar 2e en 3e pijler moeten worden aangepast aan de eisen van de tijd.

De achtergrond van het falen van het huidige systeem komt niet eens zo zeer door beleids-fouten; it's the **economy stupid'**: de economische en demografische factoren zijn de laatste decennia veranderd, en die we niet kunnen ontkennen.

Ten eerste de wereldwijde vergrijzing en ontgroening met wereldwijd grote spaaroverschotten en daardoor de onvermijdelijke trendmatige daling van de rente, en het langjarig rendement op aandelen. Laag rendement betekent dat het steeds moeilijker is om gegarandeerde beloftes te doen dat het spaarvarken, want dat zijn pensioenfondsen, altijd goed gevuld zal worden.

Ten tweede is het aantal werkenden tegenover het aantal gepensioneerden sterk afgenomen, van 1 op 5 werkenden in 1980, naar nu 1 op 3 en in 2070 zelfs 1 op 2. De premie-basis is met ca 40 mld per

jaar steeds smaller geworden ten opzichte van het pensioenvermogen van ca 1500 mld, en een verhoging levert relatief dan ook niet veel meer op.

Eenvoudige reparaties van het huidige stelsel kunnen deze veranderingen niet meer oplossen. We hebben de laatste jaren al bij diverse fondsen bij wijze van uitzondering en tegen de regels het korten uit- of afgesteld.

Een veel genoemd alternatief is het simpelweg **denken** dat de rekenrente hoger is dan die is: wensdenken dus. En dat we op basis daarvan de afgelopen 15 jaar bijvoorbeeld 2% per jaar hadden geïndexeerd. Dan waren de **verplichtingen** gestegen met 30% (eigenlijk meer, jaar op jaar) en was de dekkingsgraad dus gedaald van de huidige 119% (cijfer april) naar minder dan 100%.

Voor de gepensioneerden was het bedrag uitgekeerd, en de aanspraak voor jongeren was gelijkelijk verhoogd, maar voor hun toekomst, maar ook voor de gepensioneerden, was de spaarpot in onderdekking gekomen, zijn dus de toekomstige aanspraken van jong en oud niet gedekt en zouden we moeten gaan korten. En indexatie zouden de komende jaren al helemaal niet kunnen.

Dit simpele voorbeeld maakt duidelijk dat het huidige stelsel geen nominale, laat staan koopkracht- garantie kan geven, zelfs niet met behoorlijke rendementen de laatste jaren van ruim 5% pj. De verplichtingen stegen harder dan de rendementen.

Dit voorbeeld zou ook een forse herverdeling tussen generaties hebben betekend hebben, en jongeren zouden nog meer vertrouwen in het stelsel hebben verloren.

{deze rendementen waren mede hoog door hoge waardering van de oude obligaties met een hoge rente; maar nu zullen de rendementen lager zijn door afwaardering van de recente obligaties die immers een zeer lage rente hadden; dus reken je niet rijk}

Je weet altijd pas achter af hoe het uitpakt. Niemand voorspelde de renteval van 15 jaar gelden, noch de rente-sprong van vorig jaar; wie een juiste rente-visie had, was super rijk geworden Het maakt duidelijk dat een **beleidsmatige** rekenrente of indexatie-verwachting niet kan worden maar waargemaakt als de **economische** grondslag er niet is.

Anders gezegd, er waren onvoldoende buffers opgebouwd, ook door mijn generatie van gepensioneerden, om de indexatie waar te maken.

[Ter zijde: er is weliswaar niet geïndexeerd, maar er is wel veel extra vermogen uitgekeerd omdat (gelukkig) meer mensen ouder werden en die ook langer leefden door de betere levensverwachting; dus ouderen als groep hebben wel veel meer gekregen, PxQ]

Het lukt ook niet meer, zoals vroeger, om bij nood de premies te verhogen, want die zijn al zeer hoog en vooral door de ontgroening en dubbele vergrijzing kunnen de werkenden niet nog meer bijdragen.

Het nieuwe WTP-stelsel kan die garantie ook niet geven, maar is ten minste eerlijk: de rendementen worden zodanig verdeeld dat iedereen een gelijk voor- of nadeel heeft in de uitkering.

Uitkeringen gaan niet meer of minder meebewegen met de markt maar anders en stabiel. Niet meer lang wachten, niet indexeren en dan weer ineens heel veel.

Het huidige stelsel is dus vast gelopen, ***niet op de rekenrente***, maar op de economische realiteit, de rente zal naar verwachting zowel reëel als nominaal laag blijven, voorspelde IMF nog onlangs. Om deze reden, en om de uitholling van het stelsel door steeds minder deelnemers (25% heeft geen pensioenverzekering) tegen te gaan, en de omgekeerde solidariteit tegen te gaan hebben sociale partners en de politiek in het Pensioenakkoord voor een integrale vernieuwing gekozen.

Mijn fractie ziet dit vooralsnog als een onvermijdelijke stap, maar voor de **lange termijn** zijn er vragen. Ik vraag de minister haar visie op de lange termijn? Onze toetssteen is daarbij, naast uitvoerbaarheid en rechtmatigheid, of de solidariteit versus eigen belang en individuele keuze versus collectieve bescherming, in balans zijn en verbeterd kunnen worden.

Ons lange termijn idee is, dat we vasthouden aan **collectieve deling van risico's**; de weg van individualisering en 'eigen' verantwoordelijkheid past niet bij onze wensen om mensen te beschermen tegen grillen van de markt.

In alle onderzoeken blijkt ook keer op keer, dat zeker bij dit soort zeer lange termijn effecten, mensen **zelf** om bescherming vragen. Onlangs weer in een Motivactiononderzoek. Men wil zo min mogelijk zelf hoeven beslissen; regelt u het voor ons; dus werkgevers /bonden/overheid. Het is trouwens ook economische zeer rationeel om risico's in grote eenheden te poolen. Bij de huidige internationale kapitaalmarkt, beheerskosten en uitvoeringslasten is dan ook logisch dat er een duidelijke trend is naar opschalen van fondsen en uitvoeringsorganisaties.

Er zijn zelfs hoogleraren die naar een landelijke pooling willen, een soort Noors-beleggingsfonds als aanvulling op de AOW. Wat is de reactie van de minister daarop? En een algemene verplichtstelling voor werknemers en werkgevers? En als we een structureel lagere rente hebben dan de economische groei, is dan kapitaaldekking nog wel de juist route?

Wat denkt de minister, gaan we verder individualiseren, of deelt zij onze mening dat we juist de collectieve bescherming moeten versterken? En hoeveel van de 190 fondsen hebben we nog over 10-20 jaar? Wil zij hier voor de komende formatie (komen die snel?) een verkenning naar doen,

met haar collega van SZW die ook op de arbeidsmarkt de doorgeslagen flex wil terugdringen?

VZ, terug naar de WTP waarmee goede stappen gezet om wat te doen aan de 'witte vlekken': Veel meer mensen pensioen op laten bouwen, een algemene pensioenplicht is helaas politiek nog een aantal bruggen te ver. Wij blijven daarvoor ijveren. Maar daar hoeven we niet op te wachten: in deze wet zitten de volgende verbeteringen:

- a) Verlagen van de leeftijd van waaraf je pensioen kunt gaan opbouwen naar 18 jaar, die nu in veel regelingen nog op 21 jaar ligt
- b) Het schrappen van de wachttijd voor pensioenopbouw voor uitzendkrachten
- c) Harde, meetbare en afrekenbare inzet op het verminderen van het aantal werkenden in loondienst dat geen pensioen opbouwt
- d) Meer fiscaal faciliteren van pensioenopbouw voor z.z.p.-ers door meer ruimte in de derde pijler.
- e) Afschaffen van de doorsnee-systematiek, die voordelig is mensen die

Dit is echt winst, en sluit me aan bij de vragen van collega vGurp. Ik voeg er aan toe dat het beste is als er minder schijn-zelfstandigen zijn, want als deze onder een normale CAO gaan vallen, zijn ze automatisch verzekerd van een pensioenregeling.; de v Gennip plannen komen dan ook hopelijk snel tot stand!

Dan Vz, de kern van de WTP is dat we afstappen van de "garantie" op een nominaal of geïndexeerd pensioen; maar dat blijft wel nadrukkelijk het doel van de wet en de pensioen-ambitie van sociale partners; vanzelfsprekend! Maar omdat het geen alles-bepalend en dwingend doel meer is, zijn er minder buffers nodig, en hoeven we dus niet meer te rekenen met een risico-vrije rente en de fictie dat er dan vanzelf wel een koopkrachtig pensioen komt; dat heb ik toegelicht; garanties bestaan niet. We zijn dan ook af van de idiote dominantie van de dekkingsgraad: van maand tot maand bepaalde die of het goed of slecht gaat met de pensioenen. Daardoor hadden we de idiote situatie dat er 15 jaar niet geïndexeerd werd, terwijl er jaarlijkse rendementen en vermogensgroei was van ruim 5% maar geen cent werd geïndexeerd, terwijl nu met een *daling* van het vermogen met bijna 20% in 2022 opeens wel uitkeringen verhogen. Louter omdat de rente even piekte.

Nu kon dat alleen omdat we, vooruitlopend op het nieuwe stelsel, erkennen dat er minder buffers nodig zijn. Als we deze wet verwerpen, vraag ik de minister, keren we dan terug naar de oude wet, zonder uitzicht

op indexatie door de hoge buffereisen, en worden de hoge indexaties van 7-15% dan teruggevorderd?

Dat nu wel mocht worden geïndexeerd is dus de nieuwe toekomst van deze wet: de uitkeringen meer zullen meewegen met de beleggingsrendementen, in goede en slechte tijden. Maar voor ons is belangrijk dat dit in slechte tijden ook nog over 10 jaar kan worden uitgesmeerd; geen grote schokken, niemand hoeft dagelijks de rendementen te volgen. En het verleden laat zien dat vaak de rendementen zich snel herstellen, waarmee de verlagingen teruggedraaid kunnen worden. .

En onze cruciale voorwaarde is dat er een solidaire collectieve risicodeling en eerlijke lastenverdeling blijft, door een reserve (buffer) voor risicodeling en solidariteit.

Alleen als er grote en uitzonderlijke uitschieters zijn, in rendementen of inflatie, kan het misgaan, maar dat is ook in het huidige stelsel het geval.

Deze systematiek is beter dan de huidige, waarin met grote schokken de uitkeringen worden bevroren, en dan weer sterk verhoogd, en er had al een paar keer gekort moeten worden. De nieuwe systematiek is veel geleidelijker, kleinere gedempte aanpassingen, en met de buffer van solidariteitsreserve nog verder gedempt.

Kan de minister bevestigen; berekeningen van DNB en anderen, dat de verwachting is dat er een koopkrachtiger pensioen komt, zoals ook collega vGurp vroeg?

Vz, **Wie gaat eigenlijk over de verdeling** van het beleggingsrendement? Door de wettelijke nominale en koopkracht-regels is iedereen in het huidige stelsel afhankelijk van de toezichthouder/DNB die ook niet anders kan dan strak sturen op rekenrente, dekkingsgraad en daardoor fondsen soms moest dwingen tot korten en cyclisch beleggen. Deze black box van het oude stelsel verdwijnt, het beleggingsbeleid en belangenafwegingen tussen generaties was niet transparant. Maar hoe is gegarandeerd dat het nu wel transparant wordt, want bij de WTP verdeel je de werkelijk behaalde rendementen op een eerlijke manier voor jouw generatie-cohort? Dat wordt een belangenafweging aan de deelnemers en sociale partners, in alle openheid.

Vraag 1 aan de minister is hoe groot die cohorten zullen zijn? Het beleggingsbeleid moet zo integraal mogelijk zijn, maar de toedeling zal evenwichtig zijn naar mate groepen meer risico kunnen dragen; heb ik dat goed begrepen? Ook hier is het parool: pool risico's en beleg in grote groepen en vermijdt grote verschillen en schokken tussen groepen. Welke verwachtingen heeft de M hierover?

En vraag 2 aan de Minister, DNB moet op afstand blijven en samen met AFM zorgen voor transparantie en betrouwbare scenario's, maar mag zich niet meer bemoeien met het beleid. In de schriftelijke antwoorden

van mij en CDA lijkt de minister dit te bevestigen: DNB mag inhoudelijk niet verder gaan dan wettelijk is vastgelegd. Beleid moeten sociale partners en fondsen en deelnemers geheel zelf doen, want de wet kent 'open normen'. En uiteraard moeten fondsen zelf op de blaren zitten als ze fouten maken, maar gaat dan de rekening naar de deelnemers?

Echter, welke wettelijke beperking is er bij deze open normen en zal zorgen dat de belangenafweging evenwichtig zal zijn? Kan de minister bevestigen dat de toedeling van beschermings- en overrendement en het vullen van de solidariteitsreserve en de aanwending daarvan, niet aan banden kan worden gelegd door de DNB, want voor onze fractie is juist collectief delen de kern? En waar mag DNB wel inhoudelijk ingrijpen, bijv als de belangen van jongeren zouden ondersneeuwen, of van andere groepen? Graag een toelichting waar de wettelijk mogelijkheden en beperkingen voor DNB versus de fondsen liggen?

Vz, dan de beeldvorming: Is dit liberalisering, Individualisering, casinopensioen? Ten onrechte worden op de WTP soms deze etiketten geplakt; einde aan de solidariteit, meer individuele beleggingsrisico's dan we gewend zijn ('casinopensioen'), en dat je als je 'potje' leeg is, je niks meer krijgt. Het idee heerst dat je alles zelf individueel moet beslissen. Elementen hiervan zaten inderdaad ook in de oorspronkelijke voorstellen van D66 (Minister Koolmees), maar het uiteindelijke voorstel zit (mede door de inzet van de vakbonden en PvdA/GroenLinks en CDA) veel dichterbij de buurt van het oude stelsel. {En ik heb hem gebeld, ik mag het zeggen, van zijn plannen is weinig over gebleven}.

- Het eigendom blijft van de deelnemers en sociale partners en wordt dus niet geprivatiseerd.
- Deelnemers blijven verplicht verzekerd per sector en daarmee blijft er groot draagvlak in stand.
- Er blijft een levenslange verzekering van je pensioen, ook al zou je 'potje' leeg zijn, en word je 120, de uitkering loopt door
- Het is niet alleen een beleggingsfonds maar blijft een verzekering; recht op een uitkering, maar als je dood gaat vervalt je aanspraak aan het collectief {vergelijk brandverzekering}
- De rendementen worden eerlijker verdeeld naar wie het risico draagt,
- Er komt een solidariteits- of herverdeling-buffer waarmee de lusten en lasten eerlijk kunnen worden verdeeld
- De jaarlijkse indexatie mag voor alle gepensioneerden gelijk zijn (amendement Palland) en hoeft niet per generatie te verschillen, dus ook hier meer collectief dan geïndividualiseerd.
- Het nabestaanden pensioen wordt enorm verbeterd, is nu een ontoegankelijke lappendeken, de collectieve dekking wordt versterkt.
- Je mag niet, zoals in eerdere plannen wel stond, switchen van fonds en op verschillende momenten al geld uit je 'potje' halen. Dat wordt

bepikt tot max 10% (al moet daarvoor nog wetgeving door 2^e en 1^e kamer) of hoog/laag

Wel krijg je een **persoonlijke** aanspraak op jouw aandeel in het fondsvermogen, gebaseerd op wat je aan premie hebt opgebouwd {lijkt wel op opbouwpercentage dat je nu hebt) en welk rendement voor 'jouw' generatie is belegd. Je hoort hoeveel er voor jou in de collectieve pensioenpot zit en je kunt precies zien wat er aan premie en rendementen wordt bijgeboekt.

Vergelijkbaar met het UPO geeft je 'potje' een indicatie van het pensioen dat je kunt verwachten. Bijvoorbeeld het ABP geeft naast het UPO, nu ook al een indicatie van 'jouw' vermogen in het fonds. Net als het UPO geeft het echter **geen** zekerheid en kan het schommelen, je krijgt drie scenario's: de uitkering kan mee- en tegenvallen. Het wordt geen privaat eigendom, maar blijft een solidaire verzekering, die vervalt bij overlijden. **Je krijgt dus eigenlijk helemaal geen eigen 'potje'**. Een beter woord zou dus zijn dat het een **berekening** is van jouw verwachte pensioenvermogen en -uitkering, zoals het UPO.

In antwoorden op onze vragen bevestigt de minister dat het 'potje' niet in de wet staat en geen rechten geeft, evenmin als het huidige UPO; en ook de Hoge Raad heeft dit nog maar een paar weken geleden ook zo gezegd. Rechten hebben mensen op basis van het pensioenreglement en de wet. Deelt de minister daarmee onze indruk dat rechtszaken over een individueel recht op 'jouw potje' geen schijn van kans hebben? Deelt de minister deze samenvatting en dat we dicht bij het oude collectieve stelsel zijn gebleven, dichterbij dan uw voorganger en zijn partij wilden? Gelukkig maar.

Is de minister bereid de fondsen, maar ook bij AFM zag ik het, op te roepen om in een communicatie-campagne het woord 'potje' te vermijden, of zelfs te weerspreken en alleen te spreken over verwachte uitkeringen en aandeel in het fonds?

Een andere vernieuwing, is het **beleggingsbeleid**. Het komt los van de dekkingsgraad/RR-gekte, en zal risico's beter spreiden, op vergelijkbare wijze als nu, maar onder regie van de sociale partners, met **slimmere** knoppen en met overheidstoezicht. Net als in de huidige situatie geldt dat er meer wordt opgebouwd in de eerste opbouw- jaren en minder in de laatste jaren, maar het wordt toegerekend aan verschillende generaties (afschaffen doorsneepremie, zie onder). Door deze combinatie van gezamenlijk beleggen wordt de scheve en perverse verdeling arm-rijk en jong-oud beter in balans gebracht dan in het oude stelsel.

Invaren en Uitvoeringsproblemen

VZ, De overgang naar de individuele berekening (het 'invaren') is ingewikkeld, maar ook nu al worden UPO's en toekomstige uitkeringen berekend, met mee- en tegenvallende scenario's. Ook nu wordt het allemaal berekend als je met pensioen gaat of naar een andere baan en

een ander fonds overstapt. Ook dan moet je terugkijken naar lengte opbouwperiode, veranderingen als overgang van eind naar middelloon ... enz. Deze **waardeoverdracht** is dus niet nieuw maar wel nu massaal voor iedereen tegelijk, te voltooien tussen nu en 1 januari 2027. Staat deze minister in voor voldoende data-stabiliteit, en is dit niet vragen om falen onder hoogspanning?

In principe gaan de uitkering, cq de opgebouwde rechten **gemiddeld** niet omlaag, maar omhoog, want de totale te verdelen pot wordt niet kleiner. Er is zelfs meer uit te keren, omdat minder buffers nodig zijn ten opzichte van het oude stelsel, want er is geen verplichting meer voor tientallen jaren, waardoor pas mag worden uitgekeerd bij een hoge dekkingsgraad. Dit betekent dat de meeste mensen erop vooruitgaan en er meer plussen dan minnen zijn.

Berekeningen van DNB, Netspar, Aegon en een aantal fondsen blijkt dat bij het invaren de (verwachte) uitkeringen op peil blijven of hoger worden. Alleen als de dekkingsgraad van je fonds bij invaren slecht is (kleiner dan 100%), kan het tegenvallen, maar dan zal er in het huidige stelsel zeker ook niet worden uitgekeerd en liggen ook kortingen op de loer.

Bij een lagere dekkingsgraad, dan moet er ergens pijn worden gevoeld en wie garandeert dan dat niet de sterkste groep (vaak ouderen?) in besturen van sociale partners en fondsen wint, maar dat alle generaties er goed uitkomen. We weten immers dat jongeren, en dat zijn ook de vijftigers en zestigers, vaak te weinig kennis en interesse blijken te hebben ten opzichte van de grijze groep (waar ik persoonlijk met respect over spreek als jonge opa)? Ik sluit me hierbij graag aan bij de vragen van collega Van Gulp.

Het fonds kan ook besluiten in het oude stelsel te blijven, maar houdt dan ook de plicht van hoge verplichtingen en buffers.

En, VZ, wanneer valt precies de keuze voor jouw persoonlijke berekening (potje), wanneer krijg je de brief met de uitslag over je 'nieuwe' uitkering? Immers bij het evenwichtige invaren worden eerst door sociale partners en hun achterbannen een beleidsbeslissingen genomen, die vervolgens naar het fonds gaat, dat ook maanden nodig zal hebben om deelnemers hun berekening/potje te kunnen sturen. In die tijdspanne kan economisch veel veranderen, bijvoorbeeld een rente-verandering van 1-2% verandert de dekkingsgraad zomaar met 10-25%, waardoor je opeens veel meer of minder hebt te verdelen.

Waarom wordt niet een gemiddelde genomen over een recente periode? Kan de minister het tijdspad nog eens schetsen, en valt er op het laatste moment vóór verzending aan de deelnemers nog iets bij te stellen om dicht bij de actuele realiteit te blijven. Zeker voor gepensioneerden en mensen die daar naar uitkijken, zal dit anders tot grote verassingen kunnen leiden, om niet te zeggen schok.

Men krijgt tegelijk ook nog parallel de 'oude' UPO en kan de verschillen oud/nieuw goed zien?

Dit klinkt allemaal mooi, maar toch vraag ik de minister waar het mis kan gaan; zeker onder tijdsdruk? En moet hier niet gelden: snelheid is goed, maar inhoud en zorgvuldigheid gaan voor. Nu horen we al dat veel fondsen hun planning al naar achteren hebben verplaatst, zodat het een enorme flessenhals kan worden in 2025 en 2026. Is het dan niet beter om nu al de uiterste ingangsdatum een of twee jaar later te doen, 2028 of 2029? Uiteraard moet de wet dan nu wel duidelijkheid geven, anders kan men niet eens beginnen. Dit weegt zeer zwaar voor mijn fractie.

Over de uitkomst van de persoonlijke berekening kan men 3x in **beroep** bij eigen fonds en bij een sector geschillen-commissie die bindend advies geeft, en dan ook nog bij de civiele rechter. Het zou mooier zijn als de sommetjes meteen al goed zijn, en het is best ingewikkeld omdat je hele loopbaan, eindloon naar middelloon, wisseling van fonds enz, precies moet kloppen.

Terecht is afgezien van een individueel bezwaar en beroep bij de DNB, want die toetst dan *bestuurlijk* slechts de generieke beleidskeuze en het past niet in een systeem van het collectieve eigendom en -risico's dat een enkeling dat onder uit haalt. Hier past juist samen uit samen thuis, de meerderheid beslist, zo zit de polder al honderd jaar in elkaar. Het pensioenvermogen is collectief eigendom, niet een individueel eigendomsrecht! (Zie boven over 'potjes')

Maar bij ons rest toch de indringende vraag, waarom uitgesloten wordt dat een individu, gegeven de collectieve besluitvorming en individuele beroepsregelingen, toch niet mag zeggen: 'hou mijn oude rechten apart, ik vaar niet in'.

De consequentie is dan natuurlijk dat je voor jouw deel in het fonds onder de oude FTK systematiek blijft, dus pas indexeren als de buffers hoog zijn, mag minder risico-vol worden belegd, en je overlijdensrisico blijft in het fonds.

Je mist dus de voordelen van het nieuwe stelsel, dat alleen voor je nieuwe opbouw gaat gelden. Jouw 'potje' gaat in een **oude sok**, wordt beheerd als in het oude stelsel en is letterlijk uitsterffonds.

Ik denk dat bijna niemand zijn vermogensdeel in een oude sok laat zitten. Als je bond het adviseert, en je fonds, en ik zie dat ik slechter geïndexeerd gaat worden dan mijn collega's, dan blijf ik niet achter, dan vaar ik mee in! Zeker als het een "ja, tenzij" wordt: je vaart in, tenzij je binnen bv 3 maanden na het aanbod nee zegt.

Immers ook nu volgen mensen vrijwel altijd wat het fonds en de bond voorstelt, en wil men zich ook niet te veel eigen keuze's op de hals halen. Natuurlijk heb ik het liever niet, maar als we het **niet** doen, zal er

mogelijk toch een groep zijn die denkt: ik ga in beroep. Want ze zullen verleid worden, het gebeurt nu al, door advocaten die er een verdienmodel in zien, zoals ook nu mensen gratis in beroep gaan tegen hun gemeente voor een paar tientjes lagere OZB-aanslag: niet geschoten is altijd mis. Kan de minister uiteenzetten waarom voor deze route niet is gekozen, en of hiervoor toch nog enige reparatie mogelijk is?

Vz, dan iets heel anders: de **zwarte beroepen**. Voor ons een cruciaal onderdeel van het pensioenakkoord: langer werken hoort bij het in standhouden van het draagvlak voor AOW, pensioenen en zorg voor ouderen en de sociale voorzieningen voor iedereen. Anders krijg je Franse toestanden: eerder stoppen mag, maar daar zijn de pensioenen niet eens 40-50 van je loon, en er is geen zekere AOW. Maar er zijn beroepen waar dat niet kan, en daarom is besloten enerzijds beroepen en banen meer passend te maken voor langer werken, en er zijn generatiepacts. Maar de RVU Regeling Vervroegde Uittreding is tijdelijk, tot 2025/26. De minister heeft na de motie Nijboer/Matoug toegezegd dat er een rapportage komt voor de zomer over nieuwe afspraken met sociale partners, maar we hebben nog niks gezien, maar wel gehoord: het schiet niet op.

Wat gaat de minister doen om het desnoods af te dwingen? Daarbij staat nu wel vast dat het tot nu toe vooral een regeling voor beterbetaalden is. Lage inkomens kunnen niet zomaar leven van een netto-bedrag dat ze nu tot max 3 jaar uit de RVU krijgen en ze kunnen niet een stuk pensioen naar voren halen, zonder te veel te verliezen bij het levenslange pensioen. En in de vervroegde uittredingsperiode gaan ze er netto ook veel op achteruit door het vervallen van de arbeidskorting, die tegenwoordig substantieel is, duizenden euro's netto.. Daarom zouden we graag de toezegging krijgen

- Dat de RVU wordt voortgezet, en niet eindigt over 2 jaar
- Dat de grens wordt opgetrokken voor het vervallen van de 'RVUboete' van 52% voor werkgevers 130% van de AOW zodat sociale partners meer mensen kunnen helpen.
- Dit moet zeer snel beslist worden, zodat mensen en werkgevers tijd kunnen beslissen wat ze doen.

Voor ons is dit een van de drie cruciale pijlers uit het Pensioenakkoord.

Vz er leven nog veel vragen, ook over het verbeterde nabestaandenpensioen, , waar collega Oomen naar zal vragen, daarom is het goed dat we hier twee lange dagen over spreken en veel schriftelijke ronde's hebben gehad.

ik zie uit naar de antwoorden van de minister .